

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) სტრატეგიაში, პროექტები და შედეგები საქართველოში

იზა ბუკია

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებს დიდი გავლენა აქვს მისი პარტნიორი ქვეყნების განვითარებაში, რომელიც გამოიხატება სხვადასხვა მნიშვნელოვანი მიმართულებით პროექტების განხორციელებაში, როგორცაა მაგალითად: ენერჯეტიკა, ინფრასტრუქტურა, მრეწველობა, ვაჭრობა, ფინანსური ინსტიტუტების გაძლიერება და ა.შ., რაც თავის მხრივ, ხელს უწყობს ქვეყნის წინსვლას. საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებთან. ნაშრომში განხილულია ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ საქართველოში განხორციელებული პროექტები, რომლებიც შთამბეჭდავია თავისი მასშტაბურობით.

საკვანძო სიტყვები: საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები; ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკი (EBRD); ბიუჯეტი.

თითოეული საფინანსო ინსტიტუტის როლი დიდია საქართველოს ეკონომიკის სხვადასხვა სტრატეგიული მიმართულების განვითარებაში. ბუნებრივია, მათ მიერ გაცემული გრანტები ან დაბალპროცენტური სესხები დაკავშირებულია გარკვეული ვალდებულებების აღებასთან, რისთვისაც მზად უნდა იყოს ქვეყანა და მას ქონდეს გააზრებული ყველა გადასადგმელი ნაბიჯი ამ პროექტების ფარგლებში. ამისათვის კი საჭიროა სტრატეგია/ქვესტრატეგია, თუ როგორი ფორმით უნდა მოხდეს მიღებული დაფინანსების განაწილება ეფექტურად, რა თქმა უნდა მოსალოდნელი რისკების გათვალისწინებით. ჩვენ შევაფასებთ ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ განხორციელებულ პროექტებს და სამომავლოდ დაგეგმილ სტრატეგიებს და მიზნებს საქართველოსთან მიმართებით.

ევროპის რეკონსტრუქციის და განვითარების ბანკის (EBRD) საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები საქართველოში კი შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს: ენერჯეტიკა, ფინანსური ინსტიტუტების გაძლიერება; ინფრასტრუქტურა და მრეწველობა. აქვე აღსანიშნავია, რომ ხელისუფლებამ და სხვა დონორებმა ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) აღიარეს ელექტროენერჯეტიკისა და მდგრადი ენერჯეტიკის სექტორში ყველაზე აქტიურ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტად.

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) დაარსდა 1991 წელს 15 აპრილს, ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპისა და ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკებისათვის მხარდაჭერის მიზნით. საქართველო შეუერთდა 1992 წლის 4 სექტემბერს. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი ერთ-ერთი უმსხვილესი ინვესტორია ამ რეგიონში, რომელიც საკუთარი ფინანსების გარდა მობილიზებას უკეთებს უცხოურ ინვესტიციებს აღმოსავლეთ ევროპისა და ცენტრალური აზიის ქვეყნებისათვის. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკს დაარსების დღიდან საქართველოში განხორციელებული აქვს დაახლოებით 3 მლრდ ევროს ინვესტიცია. ინვესტიციების საშუალებით ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი ხელს უწყობს სტრუქტურულ და სექტორულ რეფორმებს, კონკურენციის განვითარებას, ძლიერი ფინანსური ინსტიტუციებისა და სამართლებრივი სისტემების ჩამოყალიბებას, ინფრასტრუქტურების განვითარებას და სხვა.

2016 წლის 14 დეკემბერს საქართველოსთვის შემუშავებული სტრატეგიის მიხედვით, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ გამოყოფილია ოთხი პრიორიტეტი:

პრიორიტეტი 1: კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის მხარდაჭერა ინოვაციის, გაუმჯობესებული დამატებული ღირებულების და DCFTA (ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება) სტანდარტებსა და ვალდებულებებთან დაახლოების მეშვეობით; ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) საქმიანობის ქვეყნებს შორის, საქართველოს საინვესტიციო კლიმატი, ერთ-ერთ საუკეთესოთა შორის არის, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ქვეყნის ეკონომიკაში არის ძირითადად დაბალი ღირებულების მრეწველობები და შესაბამისად არ იქმნება დამატებითი ღირებულებები ახალი ტექნოლოგიების და პროცესების დანერგვით, რის გამოც საქართველო თავის ინოვაციურ პოტენციალს ქვემოთაა. ამ განხრით ბანკი ხელს შეუწყობს გაუმჯობესოს მცირე და საშუალო ბიზნესის კონკურენტუნარიანობა და დააფინანსოს ისეთი პროექტები, რომლებიც ხელ შეუწყობს დაახლოვოს DCFTA სტანდარტებთან. ამ მხრივ მნიშვნელოვანი მიმართულებებია: ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა, სამთო და მსუბუქი მრეწველობა და ჯანდაცვის სექტორები.

პრიორიტეტი 2: საფინანსო შუამავლობის გაღრმავება და ადგილობრივი ვალუტის და კაპიტალის ბაზრების განვითარება, რათა შესაძლებელი იყოს ფინანსების წვდომა; ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების

ბის ბანკის (EBRD) მიზანია ხელი შეუწყოს პარტნიორი ბანკების დაფინანსებას, რომელიც მიმართული იქნება ადგილობრივ ვალუტაში პროექტების განსახორციელებლად, როგორცაა, მაგალითად: მეწარმე ქალების აქტივობა ბიზნესში. ასევე ბანკის მიზანია ხელი შეუწყოს კაპიტალის ბაზრების განვითარებას.

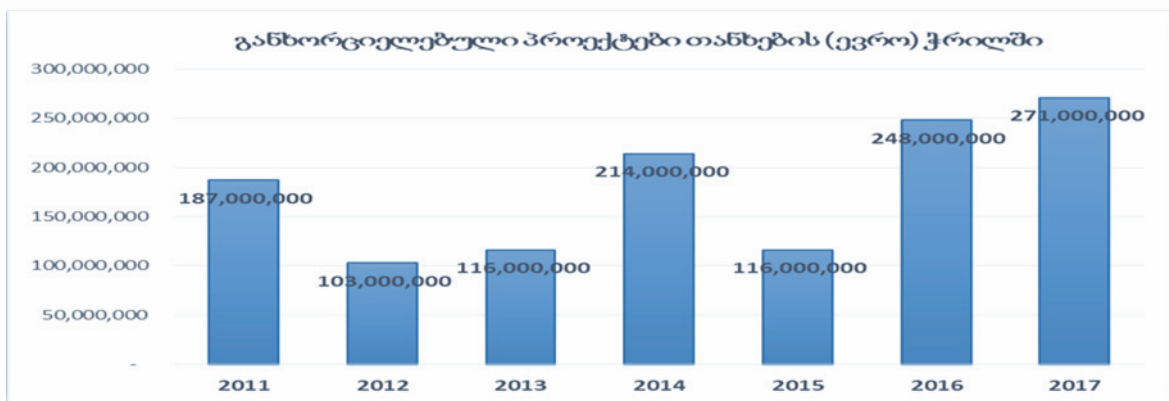
პრიორიტეტი 3: ბაზრების გაფართოვება რეგიონთაშორისი კავშირების მეშვეობით; აღსანიშნავია, რომ საქართველოს აქვს სტრატეგიული ადგილმდებარეობა, რაც დამაკავშირებელი გზაჯვარედინია. იგი მოიაზრება, როგორც „ერთი სარტყლის ერთი გზის ინიციატივის ნაწილი“. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიზანია ხელი შეუწყოს ტრანსპორტის, ლოჯისტიკის და ინფრასტრუქტურის განვითარებას, რამაც შესაძლოა გააძლიეროს საქართველოს სტრატეგიული პოზიცია, როგორც სატრანზიტო დამაკავშირებელი რგოლის.

პრიორიტეტი 4: განახლებადი ენერჯის, რესურსების ეფექტურობის და კლიმატის ცვლილების მიმართ ადაპტაციის მხარდაჭერა კონკურენტუნარიანობის და ეკონომიკის მდგრადობის ამაღლებისთვის; ამისათვის ბანკი აგრძელებს განახლებადი ენერჯის რესურსების განვითარების მხარდაჭერას ინვესტიციებით და თანამშრომლობის გაგრძელებას კერძო სექტორის ოპერატორებთან, როგორც ადგილობრივებთან, ასევე უცხოურ სტრატეგიულ კერძო ინვესტორებთან, რადგან ენერჯეტიკის სექტორი განიცდის ზარალს მნიშვნელოვანი სადისტრიბუციო დანაკარგებით და სეზონური მიწოდების ნიმუშებით, რაც დეფიციტს იწვევს.

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ შემუშავებული სტრატეგია საქართველოსთვის საკმაოდ შთამბეჭდავი და ამბიციურია, თუმცა, რამდენად იქნება ის სრულად შესრულებული, ეს რა თქმა უნდა დაკავშირებულია გარკვეულ რისკებთან, რაც შეუძლია გავლენა იქონიონ მის წარმატებით განხორციელებაზე.

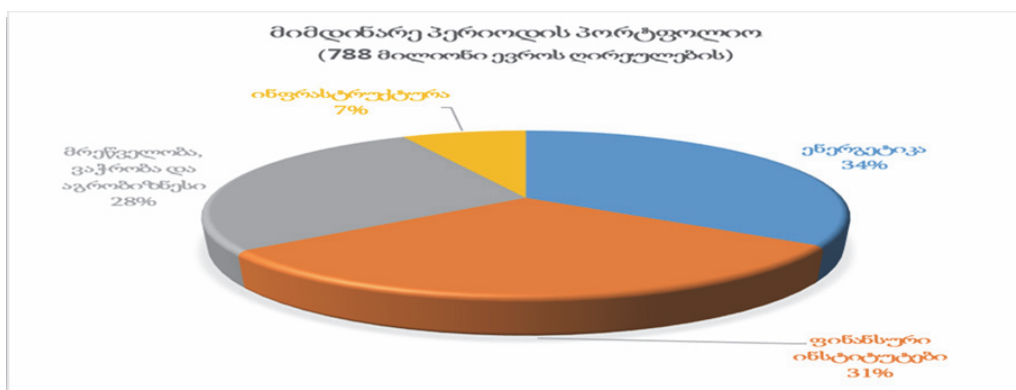
ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ განხორციელებული პროექტების მაჩვენებლებ, თანხობრივ ჭრილით (ევრო) წლების მიხედვით, შემდეგია [იხ. დიაგრამა 1].

დიაგრამა 1[1]

რაც შეეხება ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიმდინარე პროექტებს, ყურადღება არის გამახვილებული ოთხ ძირითად მიმართულებაზე, სადაც ყველაზე დიდი წილი აქვს ენერჯეტიკის სფეროში მიმდინარე პროექტებს, რისთვისაც გამოყოფილია 269 000 000 მლნ ევრო. შემდეგია ფინანსური ინსტიტუტები, რომლისთვისაც გათვალისწინებულია 242 000 000 მლნ ევრო. მას მოჰყვება მრეწველობა, ვაჭრობა და აგრობიზნესი, რისთვისაც არის 218 000 000 მლნ ევროს დაფინანსება გამოყოფილი. ინფრასტრუქტურისთვის კი გამოყოფილია 59 000 000 მლნ ევრო, ხოლო მთლიანობაში 788 მლნ ევროა გამოყოფილი (იხ. დიაგრამა 2).

დიაგრამა 2[2]

აქ კი მიმოვიხილავთ იმ მიმდინარე პროექტებს, რომლებიც დაგეგმილი და გაწერილია საქართველოს 2018 წლის ბიუჯეტში ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) დაფინანსებით: მდინარე დებედაზე ხიდის მშენებლობა, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოსა და სომხეთის სასაზღვრო გამტარ პუნქტზე ახალი ხიდის მშენებლობას, რომლის ხელშეკრულებასაც ხელი მოეწერა 2016 წელს და დასრულების ვადა განსაზღვრულია 2019 წლისთვის; აჭარის მყარი ნარჩენების პროექტი, რომელიც გულისხმობს ქობულეთში თანამედროვე ტიპის ნაგავსაყრელის მშენებლობას და ახალი ნაგავსაყრელის ამოქმედების შემდეგ ბათუმის არსებული ნაგავსაყრელის დახურვას, აღნიშნული პროექტის დასრულების ვადაა 2018 წელი; ქვემო ქართლის ნარჩენების მართვის პროექტი, რომელიც მოიცავს მარნეულში ახალი ნაგავსაყრელის მშენებლობას, სადაც ასევე დასრულების ვადა განსაზღვრულია 2018 წლით; საქართველოში მყარი ნარჩენების მართვის პროექტი, რომელიც გულისხმობს ნაგავშიდი მანქანებისა და მყარი ნარჩენების კონტეინერების შეძენას, რომლის დასრულების თარიღია 2019 წელი; ქობულეთის წყალარინების რეაბილიტაცია, სადაც კანალიზაციის გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობა მიმდინარეობს და დასრულების თარიღია 2018 წელი; ენგურის ჰიდროელექტროსადგურების რეაბილიტაციის პროექტი - რომელიც უნდა დასრულდეს 2021 წელს; ახალი ქვესადგურის მშენებლობა ჯვარში და ასევე ელექტროგადამცემი ხაზების მშენებლობა ჯვარსა და ხორგაში, რომელთა დასრულების თარიღია 2018 წლის ბოლო; ასევე რეგულირებადი რეაქტორის მშენებლობა ზესტაფონში, რომელიც უნდა დასრულდეს ასევე მიმდინარე წლის ბოლოს; ბათუმის ავტობუსების პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს დიზელის და ელექტრო ავტობუსების შეძენას, დასრულების თარიღი კი 2019 წელია.

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) ასევე ხელს უწყობდა მის პარტნიორ ბანკებს მიზნობრივი საკრედიტო ხაზებით, როგორცაა: „საქართველოს სოფლის მეურნეობის დაფინანსების მექანიზმი“ (GAFF); ბანკის „მცირე ბიზნესის ინიციატივის“ ფარგლებში, სარგებელი მიიღეს პარტნიორმა ბანკებმაც. ასევე მისმა წილობრივმა მონაწილეობამ ქართულ ბანკებში საშუალება მისცა მათ, გასულიყვენ ლონდონის ბირჟაზე კოტირებით, რამაც თავისთავად ამონაგები მისცა ქართულ ბანკებს. მისი მხარდაჭერით ეროვნულმა ბანკმა შეიმუშავა მთავრობის ვალდებულებების შემოსავლიანობის მრუდი.

საქართველო იყო ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა, რომელმაც გაიარა ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) - საერთაშორისო სავალუტო ფონდის (IMF) - მსოფლიო ბანკის (WB) ერთობლივი შეფასება ადგილობრივი ვალუტით კაპიტალის ბაზრების განვითარებასთან დაკავშირებით და გააფორმა ჩარჩო ხელშეკრულება ხელისუფლებასთან დედოლარიზაციის მხარდასაჭერად აუცილებელი პოლიტიკის რეფორმების შესახებ. სწორედ რომ ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკმა (EBRD) გამოუშვა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტის პირველი ობლიგაცია ქართულ ლარში 2014 წელს, რომლის შემდეგაც გამოიცა ორი ობლიგაცია 2015 და 2016 წელს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკს (EBRD) აქვს დიდი წვლილი ენერგეტიკის სფეროში განხორციელებული პროექტებით, რაც გამოიხატება როგორც ახალი ქვესადგურების მშენებლობით, ასევე დამატებით ელექტროგადამცემი ხაზების მშენებლობით, რეაბილიტაციით და ა.შ. შეიძლება გამოვყოთ პროექტები დიდი და მცირე ჰესებისათვის, როგორცაა მაგალითად: დარიალის ჰესი და შუახევის ჰესი, რომელიც განხორციელდა „სუფთა განვითარების მექანიზმის“ (სგმ) ფარგლებში, ასევე ჯვრის ახალი ქვესადგურის მშენებლობა. ასევე ქარის პირველი სადგური. ასევე აღსანიშნავია, რომ EBRD-ის თანამშრომლობით ხდება საქართველოს ელექტროენერგეტიკის ბაზრის ახალი კონცეფციის შემუშავება.

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) დიალოგის შედეგად საქართველომ ხელი მოაწერა ამოსავლეთ ევროპის ენერგოეფექტურობისა და გარემოს დაცვის პარტნიორობის (E5P) დახმარების შესახებ შეთანხმებას. ეს ინიციატივა ხელისუფლებას ენერჯის დაზოგვაში ინვესტიციების განხორციელების საშუალებას აძლევს. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკმა მხარი დაუჭირა შეკუმშული ბუნებრივი გაზის (CNG) შემოტანას ბენზინგასამართ სადგურებში, რაც ჩვეულებრივი საწვავის ეკოლოგიურად მისაღებ ალტერნატივას წარმოადგენს, ამისათვის ბანკმა გასცა სესხი „ვისოლ პეტროლიუმ ჯორჯია“-სთვის. ასევე, E5P ფარგლებში მხარდაჭერილი პირველი პროექტი საქართველოსთვის არის ავტობუსების პარკის ნაწილობრივი განახლება თბილისსა და ბათუმში.

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ საქართველოში დაარსების დღიდან განხორციელებულია 218 პროექტი სხვადასხვა სფეროში და ბუნებრივია, მან გავლენა იქონიეს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებაზე. მნიშვნელოვანია იმ სტრატეგიული საინვესტიციო პროექტების მიმართულებების მოკლე მიმოხილვა, რომლებიც დადებით გავლენას ახდენს საქართველოს ეკონომიკურ წინსვლაზე:

- ენერგოინფრასტრუქტურა:
- გადამცემი ხაზების რეაბილიტაცია/მშენებლობა.
- ჰიდროელექტროსადგურების რეაბილიტაცია/მშენებლობა.
- საგზაო, მუნიციპალური და რაიონული ინფრასტრუქტურა:
- რეგიონული მუნიციპალური და ურბანული ინფრასტრუქტურის განვითარების პროექტები.
- წყალმომარაგების, წყალანირების და სანიაღვრე პროექტები.
- მყარი ნარჩენების მართვის პროექტები.

- ფინანსური სექტორი:
- საქართველოში არსებული ბანკებისთვის გაცემული საკრედიტო ხაზები, რომლებიც გათვალისწინებულია მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისთვის.

იმისათვის, რომ საქართველო იყოს რეგიონში მოწინავე ქვეყანა ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით, მთავრობას აქვს ორი გრძელვადიანი ზრდის სტრატეგია: „საქართველო 2020“ და „სექტორების განვითარების პოლიტიკა“, რომელთა მიზანია მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე დაფუძნებული, მდგრადი და ინკლუზიური ზრდა. „საქართველო 2020“-ს აქვს სამი ძირითადი მიმართულება, ესენია: კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობა, ადამიანი-კაპიტალის განვითარება და ფინანსებზე წვდომა. მისი მიზანია ინკლუზიური ეკონომიკის ზრდის ხელშეწყობა, რომელიც მიიღწევა ისეთი ღონისძიებებით, როგორცაა: უმუშევრობის შემცირება, სოციალური დაცვის სისტემის დანერგვა, ადამიანი-კაპიტალის განვითარება, გაუმჯობესებული სამუშაო და საცხოვრებელი პირობები. ხოლო, რაც შეეხება „სექტორების განვითარების პოლიტიკას“, მისი მიზანია ექსპორტის ზრდის ხელშეწყობა შერჩეული სექტორების მეშვეობით, რომლებიც გამოირჩევიან ზრდის მაღალი ტემპით და ექსპორტის გაზრდის პოტენციალით. როგორცაა: ტურიზმი, ჰიდროელექტროენერჯია, სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი. ამ სტრატეგიების ფარგლებში კი ხორციელდება დონორი ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული სხვადასხვა პროექტების სახით.

იქიდან გამომდინარე, რომ საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების მიერ განხორციელებული და კერძოდ, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) პროექტები მიმართულია იმ ძირითადი სექტორებისკენ, რომელთა განვითარებაც საქართველოსთვის აუცილებელია და ქვეყანას აქვს პოტენციალი ამ მიმართულებით, რა თქმა უნდა, ეს ხელს უწყობს ზოგადად ქვეყნის წინსვლას. თუ გადავხედავთ განხორციელებული პროექტების მიზნებს, ისინი შეესაბამებიან საქართველოს მთავრობის როგორც 4-პუნქტიან გეგმას, რომელიც ითვალისწინებს რეფორმებს სხვადასხვა სფეროში (რომელიც მხარდაჭერილია საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ), ასევე გრძელვადიანი ზრდის სტრატეგიასაც.

ლიტერატურა:

1. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) <http://www.ebrd.com/georgia.html> (European Bank for Reconstruction and Development)
2. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო www.mof.ge
3. Document of the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) – Strategy for Georgia (2016)

Strategies, Projects and Results of the EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) in Georgia

Iza Bukia

Doctoral student

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

S u m m a r y

International financial institutions have great influence on the development of its partner countries, which is expressed by the implementation of projects in various important directions, such as: Energy, Infrastructure, Industry, Trade, Strengthening Financial Institutions etc. It, in turn, contributes to the country's progress. Georgia actively cooperates with international financial institutions and in this article we will discuss the projects implemented by the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), which are impressive with its scale.

Key words: *International Financial Institutions; European Bank for Reconstruction and Development (EBRD); Budget.*